

ZAQATALA YERLİ YAXŞILAŞDIRILMIŞ QARĞIDALI SORTU

**Müəlliflər: G.Ş. Unçiyeva, Ə.C. Musayev,
H.M. Əlicanov, Ş.B. Bulacova**

Sort 1962-ci ildən Azərbaycan Respublikasının seleksiya nailiyyətlərinin Dövlət reyestrinə daxildir və patentlə mühafizə olunur. Patent №1141.

Mənşəyi: Azərbaycan ET Əkinçilik İnstitutunun Zaqatala Bölgə Təcrübə Stansiyasında « Yerli sarı nişastalı » qarğıdalı sortundan fərdi seçmə yolu ilə alınmışdır.

Ümumi xüsusiyyətləri: Sortun tam yetişmə fazasında boyu 274 sm-dir. Vegetasiya müddəti 125-130 gündür. Əsas gövdədə yarpaqların sayı 18-20 ədəddir. Qıçanın gövdəyə birləşmə hündürlüyü 175 sm olub, konusvari formadadır. Qıçanın uzunluğu 20-30 sm, eni isə 4,5-5,0 sm-dir. Qıçada cərgələrin sayı 16 ədəd və hər cərgədə dənin miqdarı 40-55 ədəd olmaqla dən çıxımı 78% dir. Qıçaların sayı 1,3 ədəd, dənə şüşəvaridir.

Növmüxtəlifliyi *Zea mays L. sub. indurata var. vulgata (Sturt) Bailey*. Bərk qarğıdalıya aid olub, dənə şüşəvari və oval formasındadır. Dənin rəngi sarı, endospermanın rəngi ağdır. Qıça oxunun rəngi isə sarıdır.

Məhsuldarlığı: Sortun potensial məhsuldarlığı nəmliklə təmin edilmiş dəmyə şəraitində 5,5-6,5 t/ha, suvarma bölgələrdə isə 6,5-7,5 t/ha təşkil edir. Yaşıl kütlə məhsulu 70,0-80,0 t/ha -dır.

Dənin keyfiyyəti: 1000 dənin kütləsi 360-370 qramdır. Dəndə zülalın miqdarı 7,5-8,0 %, yağın miqdarı isə 5,5-6,0 %, nişastanın miqdarı 60-65%-dir.

Xəstəliklərə və iqlim şəraitinə davamlılığı: Sort qovucu sürmə və fuzarioz xəstəliklərinə qismən davamlı olmuşdur. Çəmən kəpənəyi və mənənə ilə zədələnməsi zəif səviyyədədir. Sort quraqlığa orta davamlıdır.

Becərilmə bölgələri və sələfləri: Sort Azərbaycanın suvarılan aralıq və nəmliklə təmin edilmiş dəmyə bölgələrdə becərilməsi üçün nəzərdə tutulmuşdur. Ən yaxşı sələf dənli və texniki bitkilərdən sonra əkilməsi məqsədəuyğundur.

Səpin müddəti: Aralıq bölgələrdə aprelin birinci on günlüyündə, dağlıq və dağətəyi bölgələrdə isə aprelin üçüncü on günlüyündə əkilməsi tövsiyə olunur.

Səpin norması: Dən üçün səpin norması hektara 40-45 min, yaşıl kütlə məhsulu üçün isə 65-70 min cücərən toxum səpilməsi tövsiyə olunur.

Gübrə norması: Yüksək və keyfiyyətli dən məhsulu almaq üçün hektara təsiredici maddə hesabı ilə 100-120 kq fosfor, 70-90 kq kalium və 120-150 kq azot gübrələri verilməlidir.

ZAQATALA 514

QARĞIDALI SORTU

**Müəlliflər: G.Ş. Unçiyeva, H.M. Əlicanov
Ə.C. Musayev, B.Ə. Məmmədov
N.R. Əfəndiyev**

Sort 1998-ci ildən Azərbaycan Respublikasının seleksiya nailiyyətlərinin Dövlət reyestrinə daxildir və patentlə mühafizə olunur. Patent №00038

Mənşəyi: Sort Azərbaycan ET Əkinçilik İnstitutunun Zaqatala Bölgə Təcrübə Stansiyasında hibrid mənşəli Krasnodar 5TB və Krasnodar 236-nın çarpazlaşdırılmasından seçmə yolu ilə alınmışdır.

Ümumi xüsusiyyətləri: Sort ortayetişən olub, vegetasiya müddəti 108-114 gün təşkil edir. Bitkinin boyu 296-336 sm, yetişmə fazasında əsas gövdədə yarpaqların sayı 15-18 ədəddir, yatmaya və quraqlığa davamlılığı yüksəkdir. Bir bitkidə qıçaların sayı 1,0-dir.

Növ müxtəlifliyi *Zea mays indentata sturt bailey leucodondur*. Qıçaları konusvari, dənə və özəyi ağ rəngdədir. Qıçadan dən çıxımı 80-84%-dir. Qıçanın uzunluğu 22,6 sm, oxunda dən cərgələrinin sayı 14-16 ədəd, bir cərgədə dənələrin sayı 43 ədəddir.

Məhsuldarlığı: Sort yüksək aqrotexniki şəraitdə yüksək potensial məhsuldarlığa malikdir. Sortun Zaqatala BTS-in nəmliklə təmin edilmiş dəmyə şəraitində dən məhsuldarlığı 8,5-10,5 t/ha, yaşıl kütlə məhsulu isə 57,7-67,4 t/ha-dır.

Dənin keyfiyyəti: 1000dənin kütləsi 325-390 qramdır. Dəndə zülalın miqdarı 10,0-11,1%, yağın miqdarı 6,8-7,5%, nişasta 45-55%-dir.

Xəstəliklərə və iqlim şəraitinə davamlılığı: Xəstəlik və zərərvericilərə qarşı davamlıdır. Təbii fonda qovuqlu sürmə və fuzariozla sirayətlənmə dərəcəsi zəif səviyyədədir. Sort yatmaya və quraqlığa davamlıdır.

Becərilmə bölgələri və saləfləri: Sort respublikanın suvarma və nəmliklə təmin edilmiş dəmyə bölgələrində becərməsi nəzərdə tutulmuşdur. Əsasən cərgəarası və dənli bitkilərdən sonra əkilməsi daha münasibdir.

Səpin müddəti: Optimal səpin müddəti aran rayonlarında aprelin birinci ongunlüyündə, dağətəyi və dağlıq rayonlarda isə aprelin üçüncü ongunlüyündə səpilməsi tövsiyə olunur.

Səpin norması: Dən üçün optimal səpin norması hektara 40-45 min, yaşıl kütlə üçün 60-70 min cücərən toxum səpilməsi tövsiyə olunur.

Gübrə norması: Yüksək və keyfiyyətli dən məhsulu almaq üçün hektara təsiredici maddə hesabı ilə 90 kq fosfor, 90 kq kalium və 150 kq azot gübrələri verilməlidir.

ZAQATALA 68

QARĞIDALI SORTU

**Müəlliflər: G.Ş. Unçiyeva, H.M. Əlicanov
Ə.C. Musayev, B.A. Məmmədov
A.M. Əsədov**

Sort 2001-ci ildən Azərbaycan Respublikasının seleksiya nailiyyətlərinin Dövlət reyestrinə daxildir və patentlə mühafizə olunur. Patent №00077

Mənşəyi: Sort Azərbaycan ET Əkinçilik İnstitutunun Zaqatala Bölgə Təcrübə Stansiyasında Zaqatala yerli yaxşılaşdırılmış sortundan fərdi seçmə yolu ilə alınmışdır.

Ümumi xüsusiyyətləri: Sort ortayetişəndir. Vegetasiya müddəti 110-112 gündür. Bitkinin boyu 280-310 sm, yetişmə fazasında əsas gövdədə yarpaqların sayı 15-18 ədəddir. Bitkidə qıçaların sayı 1,2-dir. Qıça oxunda dən cərgələrinin sayı 16-24 ədəd, bir cərgədə dənlərin sayı 42-56 ədəd arasındadır. Quru qıçadan dən çıxımı 83%-dir.

Növmüxtəlifliyi *Zea mays indentata sturt bailey flavorubradır.* Qıçaları konusvari, dənə sarı, özəyi qırmızı rəngdədir.

Məhsuldarlığı: Sort yüksək aqrotexniki şəraitdə çox böyük məhsuldarlıq potensialına malikdir. Sortun potensial məhsuldarlığı nəmliliklə təmin edilmiş dəmyə şəraitində 8,5-9,0 t/ha, suvarmada isə 10,0-11,0 t/ha təşkil edir. Sortun yaşıl kütlə məhsuldarlığı isə 50,0-60,0 t/ha-dır.

Dənin keyfiyyəti: 1000dənin kütləsi 350-370 qramdır. Dəndə zülalın miqdarı 10-12%, yağın miqdarı 7,8-8,5%, nişastanın miqdarı 50-55 %-dir.

Xəstəliklərə və iqlim şəraitinə davamlılığı: Xəstəlik və zərərvericilərə qarşı davamlıdır. Qovuqlu sürmə və fuzarioz xəstəliklərinə qarşı qismən davamlıdır. Qarğıdalı və çəmən kəpənəyi ilə zədələnmə orta, mənənə ilə zəif səviyyədə olmuşdur. Sort yatmaya və quraqlığa davamlıdır.

Becərilmə bölgələri və sələfləri: Respublikanın suvarılan arən və nəmliliklə təmin edilən dağlıq və dağətəyi bölgələrində buğda, arpa və texniki bitkilərdən sonra becərilməsi məqsədəuyğundur.

Səpin müddəti: Optimal səpin müddəti arən rayonlarında aprelin birinci, dağətəyi və dağlıq rayonlarda isə aprelin üçüncü ongünlüklərində əkilməsi məsləhətdir.

Səpin norması: Dən üçün optimal səpin norması hektara 40-45 min, yaşıl kütlə üçün 60-70 min cücərən toxum səpilməsi tövsiyə olunur.

Gübrə norması: Yüksək və keyfiyyətli dən məhsulu almaq üçün torpağa təsiredici maddə hesabı ilə 150 kq fosfor, 90 kq kalium və 120-150 kq azot gübrələri verilməlidir.

ZAQATALA 420

QARĞIDALI SORTU

**Müəlliflər: H.M. Əlicanov, G.Ş. Unçiyeva
Ə.C. Musayev, S.Ə. Dünyamalıyev**

Sort 2009-cu ildən Azərbaycan Respublikasının seleksiya nailiyyətlərinin Dövlət reyestrinə daxildir və patentlə mühafizə olunur. Patent №00115

Mənşəyi: Azərbaycan ET Əkinçilik İnstitutunun Zaqatala Bölgə Təcrübə Stansiyasında 7242-1365x /P21-2 hibrid populyasiyasından fərdi seçmə yolu ilə alınmışdır.

Ümumi xüsusiyyətləri: Sort orta tez yetişəndir. Vegetasiya müddəti 102-104 gündür. Bitkinin boyu 240-250 sm, əsas gövdədə yarpaqların sayı 13 ədəddir, kollanır. Əsas qıçanın gövdəyə birləşmə hündürlüyü 80-90 sm-dir.

Növmüxtəlifliyi *Zea mays indentata sturt bailey flavorubradır*. Bərk qarğıdalı növünə aiddir. Qıçalar 20-27 sm uzunluqda olub, konusvari formadadır. Dəni sarı, özəyi qırmızı rəngdədir. Qıçada dən cərgələrinin sayı 16-20 ədəd, bir cərgədə dənlərin sayı 42-52 ədəddir. Quru qıçadan dən çıxımı 82%-dir.

Məhsuldarlığı: Sortun Zaqatala BTS-də üçillik orta dən məhsuldarlığı nəmliklə təmin edilmiş dəmyədə 7,3 t/ha olmuşdur. Sortun potensial məhsuldarlığı yüksəkdir. Nəmliklə təmin olunmuş dəmyə şəraitində 7,0-8,0 t/ha, suvarmada isə 9,0-10,0 t/ha dən məhsuldarlığına malikdir. Yaşıl kütlə məhsuldarlığı 35,0-40,0 t/ha-dır.

Dənin keyfiyyəti: 1000 dənin kütləsi 300-310 qramdır. Dəndə zülalın miqdarı 10,8-11,1%, yağın miqdarı 8,5-10%, nişastanın miqdarı 45-50%-dir. Dənin şüşəvariliyi nisbətən yüksəkdir.

Xəstəliklərə və iqlim şəraitinə davamlılığı: Xəstəlik və zərərvericilərə qarşı nisbətən davamlıdır. Qovuqlu sürmə, fuzarioz xəstəliklərinə orta davamlıdır. Qarğıdalı və çəmən kəpənəyi ilə zədələnmə orta, mənənə ilə zəif səviyyədədir. Yatmaya davamlılığı yüksəkdir. Quraqlığa davamlıdır.

Becərilmə bölgələri və sələfləri: Sort Azərbaycanın Böyük və Kiçik Qafqazın alçaq dağlıq və Şəki Zaqatala bölgələrində becərilmək üçün rayonlaşdırılıb.

Səpin müddəti: Optimal səpin müddəti aran rayonlarında aprelin birinci, dağətəyi və dağlıq rayonlarda isə aprelin üçüncü ongünlükləri hesab olunur.

Səpin norması: Dən üçün hektara 45-50 min, yaşıl kütlə üçün 60-70 min cücərən toxum səpilməlidir.

Gübrə norması: Yüksək və keyfiyyətli dən məhsulu almaq üçün hektara təsiredici maddə hesabı ilə 150 kq fosfor, 90 kq kalium və 120-150 kq azot gübrələri verilməlidir.

MİRVARİ QARĞIDALI SORTU

**Müəlliflər: H.M. Əlicanov, G.Ş. Unçiyeva, Ş.B. Bulacova,
Ə.C. Musayev, R.U. Mahmudov**

Sort 1999-cu ildə Azərbaycan Respublikası Seleksiya Nailiyyətlərinin Sınağı və Mühafizəsi üzrə Dövlət Komissiyasına təqdim edilmişdir.

Mənşəyi: Azərbaycan ET Əkinçilik İnstitutunun Zaqatala Bölgə Təcrübə Stansiyasında Mərkəzi Asiya tipli 522x23 hibridinin populyasiyasından fərdi seçmə yolu ilə alınmışdır.

Ümumi xüsusiyyətləri: Tam yetişmə fazasında bitkinin boyu 235-245 sm olub, tam yetişmə müddəti 94-96 gündür. Tez yetişəndir. Süd-mum yetişkənliyinə qədər olan dövr 74-76 gündür. Yatmaya davamlıdır. Bir bitkidə qıçaların orta sayı 1,1-dir.

Növmüxtəlifliyi *Zea mays indentata sturt bailey flavorubradır.* Bərk qarğıdalıya aid olub, qıçası konusvari, dənə sarı dişvaridir. Əsas gövdədə yarpaqların sayı 12 ədəddir. Əsas qıçanın gövdəyə birləşmə hündürlüyü 70-75 sm-dir. Qıçanın uzunluğu 18-25sm, qıçada cərgələrin sayı 16-18 ədəddir. Quru qıçada dən çıxımı 83%-dir. Cərgəarası dənərdə şırımın xarakteri orta dərinlikdədir.

Məhsuldarlığı: Sortun Zaqatala BTS-də üçillik orta dən məhsuldarlığı nəmliklə təmin edilmiş dəmyədə 6,53 t/ha olmuşdur. Sortun potensial dən məhsuldarlığı nəmliklə təmin edilmiş dəmyədə 6,5-7,5 t/ha , suarmada isə 8,0-8,5 t/ha təşkil edir. Yaşıl kütlə məhsuldarlığı 30,0-35,0 t/ha-dır.

Dənin keyfiyyəti: Dənlər orta irilikdə olub, 1000 dənənin kütləsi 300-320 qramdır. Dəndə zülalın miqdarı 9,5-10,5 %, yağın miqdarı 7,5-8,0%, nişastanın miqdarı 43,2-45,0%-dir.

Xəstəliklərə və iqlim şəraitinə davamlığı: Xəstəlik və zərərvericilərə qarşı nisbətən davamlıdır. Təbii fonda qovuqlu sürmə və fuzariozla sirayətlənməsi zəif səviyyədədir. Zərərvericilərlə zədələnməsi zəifdir. Sort quraqlığa və yatmaya davamlıdır.

Becərilmə bölgələri və salafı: Sort Azərbaycanın suvarma və nəmliklə təmin olunmuş bölgələrində becərilməsi üçün nəzərdə tutulmuşdur. Buğda, arpa və texniki bitkilərdən sonra əkilməsi məqsədəuyğundur.

Səpin müddəti: Optimal səpin müddəti aran rayonlarda aprelin birinci, dağətəyi bölgələrdə aprelin ikinci, dağlıq rayonlarda isə aprelin üçüncü on günlüklərində əkilməsi məsləhətdir.

Səpin norması: Dən üçün hektara 45-50 min, yaşıl kütlə üçün 60-70 min cücərən toxum səpilməlidir.

Gübrə norması: Yüksək dən və yaşıl kütlə məhsulu almaq üçün suarmada hektara təsiredici maddə hesabı ilə N₁₅₀ P₁₂₀ K₉₀, dəmyədə isə N₁₂₀ P₁₀₀ K₉₀ verilməlidir.

QÜRUR

QARĞIDALI SORTU

Müəlliflər: C.M. Təlai, Ə.C. Musayev, S.Ə. Dünyamalıyev, S.A. Abdulbaqiyeva, S.M. Məmmədova, N.İ. Kərimov, H.S. Sofiyev, S.A. Əhmədov

Sort 2012-ci ildə Seleksiya Nailiyyətlərinin Sınağı və Mühafizəsi üzrə Dövlət Komissiyasına təqdim edilmişdir.

Mənşəyi: Zaqatala Bölgə Təcrübə Stansiyasında K₂3HxKa₇Zp559 hibridlərindən fərdi seçmə yolu ilə yaradılıb.

Ümumi xüsusiyyətləri: Sortun tam yetişmə fazasında boyu 238 sm-ə çatır. Əsas gövdədə yarpaqlarının sayı 13 ədəddir. Vegetasiya müddəti 103-105 gün olub, standartdan 3-5 gün tez yetişir.

Növmüxtəlifliyi *Zea mays indentata sturt bailey flavorubradır.* Bərk qarğıdalıya aid olub, qıçası konusvaridir. Qıçanın bitkidə yerləşmə hündürlüyü 80 sm, qıçada cərgələrin sayı 18 ədəd, bir cərgədə dənin sayı 48-50 ədəddir. Dəni sarımtıl dişvaridir.

Məhsuldarlığı: Sortun potensial məhsuldarlığı nəmliklə təmin olunan dəmyə şəraitində 10,0-11,0 t/ha, yaşıl kütlə məhsulu 50,0-60,0 t/ha olmuşdur.

Dənin keyfiyyəti: Dəni orta irilikdədir. 1000 dənin kütləsi 342-350 qramdır. Dəndə zülalın miqdarı 11,4 %, yağın miqdarı 12,2 %, nişastanın miqdarı 58,4%-dir.

Xəstəliklərə və iqlim şəraitinə davamlılığı: Sort qovuqlu sürmə və fuzarioz xəstəliklərinə qismən davamlıdır. Qarğıdalı və çəmən kəpənəyi ilə zədələnməsi zəif səviyyədədir. Sort yatmaya və quraqlığa davamlıdır.

Becərilmə bölgələri və sələfləri: Respublikanın nəmliklə təmin olunmuş dəmyə və suvarma bölgələrində becərilməsi təklif olunur. Aran, dağətəyi və dağlıq bölgələrdə dənli, cərgəarası becərilən və texniki bitkilərdən sonra əkilməsi məqsəduyğundur.

Səpin müddəti: Sort üçün optimal səpin müddəti aran rayonlarda aprelin birinci ongunlüyündə, dağlıq və dağətəyi bölgələrdə isə aprelin üçüncü ongunlüyündə əkilməsi məsləhətdir.

Səpin norması: Dən üçün hektara 45-50 min, yaşıl kütlə üçün 60-70 min cücərən toxum səpilməsi tövsiyə olunur.

Gübrə norması: Yüksək dən və yaşıl kütlə məhsulu almaq üçün hektara fiziki çəkiddə 20 ton peyin, təsiredici maddə hesabı ilə 120-150 kq fosfor, 80-90 kq kalium gübrələri şum altına, 120-150 kq azot gübrəsi isə bitkinin inkişafının 5-6 yarpaq və 8-10 yarpaq əmələgəlmə mərhələlərində yemləmə şəklində verilməsi tövsiyə olunur.